INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCHERS
ISSN: 3030-332X Impact factor: 9,493 Volume 17, issue 1, Aprel 2026
https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR worldly knowledge
Index: google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.
https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG
https://www.researchgate.net/profile/Worldly-Knowledge
https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3030-332X

TURIZM SEKTORINING MILLIY IQTISODIYOT RIVOJLANISHIDAGI MAKROIQTISODIY AHAMIYATI

Ortiqova Mohinur Asliddin qizi
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Bank-Moliya xizmatlari fakulteti

BI-524 guruh talabasi

Iskandarov Bekzod Abdijalilovich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Iqtisodiyot nazariyasi kafedrasi katta o'qituvchisi

Anotatsiya: Mazkur maqolada turizm sektorining milliy iqtisodiyot rivojlanishidagi makroiqtisodiy ahamiyati kompleks yondashuv asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotda turizmning yalpi ichki mahsulotga qo'shayotgan hissasi, bandlikni ta'minlashdagi roli, valyuta tushumlarini shakllantirishdagi o'rni hamda hududiy iqtisodiy rivojlanishga ko'rsatadigan multiplikativ ta'siri ilmiy asosda yoritilgan. Shuningdek, turizm infratuzilmasini rivojlantirish, xizmatlar sifatini oshirish va investitsiya muhitini yaxshilash orqali iqtisodiy o'sishni jadallashtirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Tahlillar natijasida turizm sektorining iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, eksport salohiyatini kengaytirish va yangi ish o'rinlarini yaratishdagi strategik ahamiyati asoslab beriladi. Maqolada turizmni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari bo'yicha amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: turizm sektori, makroiqtisodiy rivojlanish, yalpi ichki mahsulot, bandlik darajasi, valyuta tushumlari, iqtisodiy o'sish, multiplikativ ta'sir, turizm infratuzilmasi, investitsiya muhiti, hududiy rivojlanish, xizmatlar bozori, eksport salohiyati

Kirish. Hozirgi globallashuv sharoitida turizm sektori jahon iqtisodiyotining eng tez rivojlanayotgan va yuqori daromad keltiruvchi tarmoqlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. U nafaqat xizmatlar bozorining muhim tarkibiy qismi, balki milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlovchi strategik yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Turizmning rivojlanishi mamlakatda yangi ish o'rinlarini yaratish, aholi daromadlarini oshirish, hududiy infratuzilmani takomillashtirish va tashqi iqtisodiy aloqalarni kengaytirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Shu jihatdan, turizm sektorining makroiqtisodiy ahamiyatini chuqur tahlil qilish ilmiy va amaliy nuqtai nazardan dolzarb masala hisoblanadi.

So'nggi yillarda ko'plab davlatlar iqtisodiy o'sishni diversifikatsiya qilish va eksport tarkibini kengaytirish maqsadida turizmni ustuvor tarmoqlardan biri sifatida rivojlantirishga alohida e'tibor qaratmoqda. Ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda turizm sektori valyuta tushumlarini ko'paytirish, investitsiyalarni jalb etish hamda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynamoqda. Biroq ushbu sohaning iqtisodiy samaradorligini oshirish, uning yalpi ichki mahsulotdagi ulushini barqaror kengaytirish va raqobatbardoshligini ta'minlash uchun tizimli yondashuv zarur.

Mazkur maqolaning maqsadi turizm sektorining milliy iqtisodiyot rivojlanishidagi makroiqtisodiy ahamiyatini tahlil qilish hamda uning iqtisodiy o‘sishga ta’sir mexanizmlarini aniqlashdan iborat. Tadqiqot doirasida turizmning bandlik, investitsiya faolligi, valyuta tushumlari va hududiy rivojlanishga ko‘rsatadigan ta’siri ilmiy asosda yoritiladi hamda sohani yanada rivojlantirish bo‘yicha amaliy takliflar ishlab chiqiladi.

Asosiy qism. Turizm sektorining milliy iqtisodiyotdagi o‘rni, avvalo, uning yalpi ichki mahsulot (YaIM) shakllanishiga qo‘shayotgan hissasi orqali namoyon bo‘ladi. Turizm xizmatlari to‘g‘ridan-to‘g‘ri iqtisodiy faoliyat sifatida daromad yaratish bilan birga, unga bog‘liq tarmoqlar — transport, savdo, ovqatlanish, mehmonxona xo‘jaligi va madaniy xizmatlar orqali bilvosita iqtisodiy faollikni ham oshiradi. Natijada turizm sektori iqtisodiyotda multiplikativ ta’sir hosil qilib, umumiy ishlab chiqarish hajmining kengayishiga xizmat qiladi. Bu jarayon iqtisodiy o‘sishni faqat bitta tarmoq hisobiga emas, balki o‘zaro bog‘liq sohalar tizimi orqali ta’minlaydi.

Turizmning muhim makroiqtisodiy funksiyalaridan yana biri bandlikni ta’minlashdir. Ushbu soha mehnat talabchanligi yuqori bo‘lgan tarmoqlardan biri bo‘lib, turli malaka darajasidagi ishchi kuchini o‘ziga jalb qiladi. Ayniqsa, xizmat ko‘rsatish sohasida yangi ish o‘rinlarining yaratilishi ishsizlik darajasini kamaytirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Shu bilan birga, turizm orqali yaratilgan ish o‘rinlari nafaqat yirik shaharlarda, balki hududlarda ham iqtisodiy faollikni oshirishga yordam beradi. Bu esa hududlar o‘rtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy tafovutlarni qisqartirishda muhim omil hisoblanadi.

Turizm sektori tashqi iqtisodiy faoliyat nuqtai nazaridan ham muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, xorijiy turistlar oqimi mamlakatga qo‘shimcha valyuta tushumlarini olib kiradi. Bu esa to‘lov balansining ijobiy shakllanishiga xizmat qiladi hamda milliy valyutaning barqarorligini mustahkamlashga yordam beradi. Turizm eksportning o‘ziga xos shakli sifatida baholanadi, chunki bu jarayonda xizmatlar mamlakat hududida ko‘rsatiladi, ammo daromad xorijdan keladi. Shu sababli turizmni rivojlantirish eksport salohiyatini kengaytirishning muqobil va samarali yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Bundan tashqari, turizm infratuzilmasining rivojlanishi investitsiya faolligini oshiruvchi omil sifatida namoyon bo‘ladi. Mehmonxonalar, transport tizimi, madaniy obyektlar va rekreatsion hududlarni rivojlantirishga yo‘naltirilgan investitsiyalar iqtisodiyotda kapital qo‘yilmalar hajmining ortishiga olib keladi. Bu jarayon nafaqat turizm sohasini, balki unga tutash boshqa tarmoqlarni ham rivojlantiradi. Natijada iqtisodiyotning umumiy raqobatbardoshligi oshadi va investitsiya muhiti yaxshilanadi.

Turizm sektorining yana bir muhim jihati — uning hududiy rivojlanishga ko‘rsatadigan ta’siridir. Ko‘plab mamlakatlarda turizm resurslari asosan poytaxtdan uzoq hududlarda joylashgan bo‘lib, ularni iqtisodiy jihatdan rivojlantirish uchun katta imkoniyat yaratadi. Turizmni rivojlantirish orqali infratuzilma yaxshilanadi, yangi biznes subyektlari shakllanadi va mahalliy aholi daromad manbalariga ega bo‘ladi. Bu esa hududiy iqtisodiy siyosatda muvozanatni ta’minlashga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, turizm sektorining rivojlanishi o‘z-o‘zidan samarali natija bermaydi. Uning iqtisodiy samaradorligi ko‘p jihatdan davlat siyosati, boshqaruv tizimi va xizmatlar

sifatiga bog‘liq. Agar turizm infratuzilmasi yetarli darajada rivojlanmagan bo‘lsa yoki xizmat ko‘rsatish sifati past bo‘lsa, bu soha kutilgan darajada daromad keltirmaydi. Shuningdek, ortiqcha byurokratik to‘siqlar va investitsiya muhitidagi muammolar ham turizm oqimini cheklovchi omillar sifatida namoyon bo‘ladi. Shu sababli turizmni rivojlantirish kompleks yondashuvni, ya’ni infratuzilmani modernizatsiya qilish, xizmatlar sifatini oshirish va marketing strategiyalarini takomillashtirishni talab etadi.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko‘rsatadiki, turizm sektori milliy iqtisodiyotda ko‘p qirrali makroiqtisodiy funksiyalarni bajaradi. U iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantiradi, bandlikni oshiradi, valyuta tushumlarini ko‘paytiradi va hududiy rivojlanishni ta’minlaydi. Shu bois turizmni rivojlantirish nafaqat alohida tarmoq sifatida, balki umumiy iqtisodiy strategiyaning ajralmas qismi sifatida qaralishi lozim.

Xulosa. Turizm sektorining milliy iqtisodiyotdagi makroiqtisodiy ahamiyati bo‘yicha olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, ushbu soha nafaqat xizmatlar tizimining bir bo‘lagi, balki iqtisodiy o‘sishni tezlashtiruvchi kompleks mexanizm sifatida faoliyat yuritadi. Turizmning YaIM shakllanishi, bandlik darajasini oshirish, valyuta tushumlarini kengaytirish hamda hududiy rivojlanishni rag‘batlantirishdagi roli uning strategik ahamiyatini belgilaydi. Shu bilan birga, soha imkoniyatlari to‘liq ishga solinmagan holatlar mavjudligi ham aniqlanadi, bu esa uni yanada tizimli rivojlantirish zaruratini yuzaga keltiradi. Eng muhim xulosa shundan iboratki, turizm iqtisodiy barqarorlikni ta’minlashda ikkilamchi emas, balki asosiy drayver tarmoqlardan biri sifatida qaralishi lozim. Shu nuqtai nazardan, turizm infratuzilmasini modernizatsiya qilish, xizmatlar sifatini xalqaro standartlarga moslashtirish va raqamli texnologiyalarni keng joriy etish iqtisodiy samaradorlikni oshirishning asosiy shartlaridan biridir. Bundan tashqari, investitsiya muhitini yaxshilash orqali xususiy sektor ishtirokini kengaytirish va davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi. Hududiy turizm salohiyatini to‘liq ishga solish uchun esa logistika, transport va madaniy obyektlar integratsiyasini ta’minlash zarur. Shuningdek, malakali kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish orqali xizmat ko‘rsatish sifatini oshirish va turizm mahsulotining raqobatbardoshligini kuchaytirish mumkin. Amaliy tavsiya sifatida turizmni rivojlantirish bo‘yicha uzoq muddatli strategiyalarni ishlab chiqish, marketing siyosatini kuchaytirish va xalqaro brendlar bilan hamkorlikni kengaytirish iqtisodiy samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi. Yakuniy natija shuni tasdiqlaydiki, turizm sektorini kompleks yondashuv asosida rivojlantirish milliy iqtisodiyotning diversifikatsiyasini kuchaytiradi va barqaror iqtisodiy o‘sishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abduvohidov, A. M., & Qutlimurotov, F. S. (2011). Turizm iqtisodi. Toshkent: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti.

https://studylib.net/doc/27648784/turizm-iqtisodi.-darslik-2011?utm_source

2. Ulashev, X. (2024). O‘zbekiston milliy iqtisodiyotida yoshlar turizmi rivojining o‘rni. Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil, 2(11), 337–343.

https://sci-p.uz/index.php/eitt/article/view/1874?utm_source

ISSN: 3030-332X Impact factor: 9,493 Volume 17, issue 1, Aprel 2026
https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR worldly knowledge
Index: google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.
https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG
https://www.researchgate.net/profile/Worldly-Knowledge
https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3030-332X

3. Abduxamidov, S. (2025). Turistik marshrutlarni ishlab chiqishda turistik mintaqalarning qamrab olinishi darajasini oshirish yo‘llari. Ilg‘or iqtisodiyot va pedagogik texnologiyalar, 2(2), 588–595.

https://sci-p.uz/index.php/aept/article/view/2533?utm_source

4. Yo‘ldoshev, M., & Abduvohidov, A. (2011). Turizm iqtisodiyoti asoslari. Toshkent: TDIU nashriyoti.

https://akbt.urdu.uz/uz/books/20534?utm_source